

บทที่ 3

มูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้ง

การกระทำผิดทจริตคดโกงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบันมีรูปแบบวิธีการต่าง ๆ มากมาย แต่การกระทำใดจะถือเป็นมูลเหตุให้ร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้หรือไม่ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติการเลือกตั้งจะได้บัญญัติไว้ ซึ่งแต่เดิมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งของประเทศไทยเราไม่ได้จำกัดมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งไว้ ดังจะได้แยกพิจารณาต่อไปนี้

ตามกฎหมายเลือกตั้งฉบับแรกคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างเวลาที่ใช้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 มาตรา 34 วรรคแรก บัญญัติว่า "ภายในยี่สิบวันนับแต่วันเลือกตั้งผู้แทนราษฎร บุคคลใดมีความเห็นว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบไซ้ ท่านว่าผู้นั้นมีสิทธิที่จะร้องคัดค้านต่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้"

ต่อมาพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476 มาตรา 35 วรรคแรก บัญญัติว่า "ภายในยี่สิบวันนับตั้งแต่วันเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ผู้แทนตำบลในจังหวัดใดมีความเห็นว่าการเลือกตั้งในจังหวัดนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบไซ้ ท่านว่าผู้นั้นมีสิทธิที่จะร้องคัดค้านต่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้"

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476 (ฉบับที่ 2) มาตรา 33 วรรคแรก บัญญัติว่า "ภายในยี่สิบวันนับแต่วันเลือกตั้งผู้แทนราษฎร บุคคลใดมีความเห็นว่าการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยชอบไซ้ ท่านว่าผู้นั้นมีสิทธิที่จะร้องคัดค้านต่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้"

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479 มาตรา 51 บัญญัติว่า "ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการจังหวัดประกาศผลการเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดเห็นว่าการเลือกตั้งในเขตนั้น มิได้เป็นไปโดยชอบอันสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่ มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลจังหวัดซึ่งเขตเลือกตั้งนั้นตั้งอยู่"

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ ทั้ง 4 ฉบับนี้ จะเห็นได้ว่ามิได้จำกัดถึงมูลเหตุที่จะร้องคัดค้านไว้ โดยจะเป็นสาเหตุใดก็ได้ที่ผู้ร้องคัดค้านเห็นว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยชอบ คือหมายถึงการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยชอบตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎกระทรวง และอาจเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้คือ

(1) กรณีที่การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยชอบเกิดจากการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง ไม่ว่าจะผู้นั้นจะได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่

(2) กรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยชอบเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานหรือกรรมการตรวจคะแนน

(3) กรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยชอบเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น

ต่อมาตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2499 มาตรา 60 บัญญัติว่า "ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศผลการเลือกตั้ง ผู้เลือกตั้ง ผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง หรือผู้แทนพรรคการเมืองใด เห็นว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดได้รับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น มิได้เป็นไปโดย

พยุค แสงอุทัย, ชุมนุมกฎหมายเลือกตั้ง (พระนคร : โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, 2495),

ชอบ มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลจังหวัดซึ่งเขตเลือกตั้งนั้นตั้งอยู่”

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ ฉบับนี้ มูลเหตุที่จะร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้คือ

- ก. เมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมีได้เป็นไปโดยชอบ
- ข. เมื่อเห็นว่าการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดได้รับเลือกตั้งนั้นมีได้เป็นไปโดย

ชอบ

สำหรับในกรณีแรก ตัวอย่างที่มีผู้เคยใช้อ้างในการคัดค้านการเลือกตั้ง เช่น

- (1) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบคุกคามขู่เข็ญประชาชนมิให้เลือกผู้สมัครบางคน ให้เลือกเฉพาะผู้สมัครบางคน
- (2) กรรมการตรวจคะแนนวินิจฉัยบัตรดีเป็นบัตรเสีย บัตรเสียเป็นบัตรดี
- (3) ผู้ดำเนินการเลือกตั้งยินยอมให้ผู้ซึ่งไม่มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนน ซึ่งเจ้าตัวไม่
 ออกไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด ก็ยังยินยอมให้บุคคลอื่นลงชื่อแทน และยินยอมให้มีการลง
 คะแนนหมุนเวียนซ้ำโดยบุคคลคนเดียวกันเพื่อประโยชน์ของผู้สมัครบางคน
- (4) กีดกันไม่ให้ใช้สิทธิโดยบอกว่าไม่มีชื่อในบัญชี
- (5) จำนวนบัตรเลือกตั้งในหีบบัตรไม่ตรงกับจำนวนผู้มาใช้สิทธิ

สำหรับในกรณีหลัง ตัวอย่างที่มีผู้ใช้อ้างในการคัดค้านการเลือกตั้ง เช่น

- (1) อ้างว่าผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ต้องห้ามในการสมัครรับเลือกตั้ง เช่น ขาดคุณสมบัติในเรื่องอายุ การศึกษา หรืออ้างว่าผู้ถูกคัดค้านเป็นคนต่างด้าว เป็นต้น

(2) ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งได้จูงใจให้ราษฎรลงคะแนนให้แก่ตน โดยให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์แก่ผู้เลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่ตน²

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2511 มาตรา 62 บัญญัติว่า "ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศผลการเลือกตั้งของเขตเลือกตั้งใด ผู้เลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมือง ซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น เห็นว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือเห็นว่าการที่บุคคลใดได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนจากการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยมิชอบอันสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่ มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลจังหวัดที่เขตเลือกตั้งนั้นตั้งอยู่หรือต่อศาลแพ่งสำหรับจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี"

มูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติเลือกตั้งฉบับนี้คือ

ก. เมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยมิชอบอันสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่

ข. เมื่อเห็นว่าการที่บุคคลใดได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยมิชอบ อันสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งใหม่

พิจารณาตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2499 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2511 ก็ได้จำกัดมูลเหตุของการคัดค้านการเลือกตั้งไว้เช่นกัน โดยเมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น หรือการที่บุคคลใดได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปโดยมิชอบก็ถือเป็นเหตุให้ร้องคัดค้านได้

² มัลลิกา ศรีประเสริฐ, "การคัดค้านการเลือกตั้ง," รัฐสภาสาร 24 (กรกฎาคม 2519) : 96 - 97.

จะเห็นได้ว่ามูลเหตุที่ถูกหยิบยกขึ้นกล่าวอ้างสนับสนุนคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ ฉบับต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น มีขอบเขตกว้างขวางมาก กล่าวคือถ้าปรากฏว่ามีการไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งกำหนดไว้ก็ดี ฝ่าฝืนกฎกระทรวงที่ระบุบังคับไว้ก็ดี ไม่ว่าจะเป็นการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่งานกรรมการตรวจคะแนน หรือบุคคลอื่นใดก็ดี ซึ่งทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม หรือมีความบกพร่อง ผู้ร้องคัดค้านการเลือกตั้งมีสิทธิหยิบยกขึ้นกล่าวอ้างสนับสนุนคำร้องของเขาได้ ทั้ง ๆ ที่ในสมัยก่อนนั้นการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งยังไม่มีมากมายและหลากหลายเท่าทุกวันนี้

ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า มีการกระทำผิดทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกิดขึ้นอยู่เสมอ และนับวันจะทวีจำนวนและความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งมีวิธีการในรูปแบบต่าง ๆ มากมายดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

พฤติกรรมการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ

1. การใช้อิทธิพลจากราชการ

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งนั้น ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเลือกตั้ง ทั้งในฐานะหน่วยงานและในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้จัดการเลือกตั้ง ต่างก็มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อ การเลือกตั้งทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง จังหวัดและอำเภอ ตามลำดับ และเจ้าหน้าที่ตั้งแต่รัฐมนตรีและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ รวมทั้งเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ต่างก็มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม หรือเอนเอียง

เสียงหนีได้จากกฎหมายทั้งสิ้น³

โดยเหตุนี้ ทั้งนักการเมืองและพรรคการเมืองทั้งหลายต่างพยายามที่จะหาโอกาสคุมกระทรวงมหาดไทยและกรมการปกครอง ซึ่งพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลและมีสมาชิกพรรคดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จะได้เปรียบและมีโอกาสใช้อิทธิพลโดยตรงและทางอ้อมเพื่อให้สมาชิกพรรคของตนได้รับเลือกตั้งมากที่สุด เพราะโดยตำแหน่งหน้าที่ราชการ นักการเมืองดังกล่าวเป็นผู้มีอำนาจเหนือข้าราชการในสังกัดกระทรวง ไม่ว่าจะเป็นปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง อธิบดี รองอธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ โดยสามารถให้คะแนนให้โทษแก่ข้าราชการดังกล่าวได้

วิธีการทุจริตที่ถูกนำมาใช้คือ จะมีการย้ายผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นฝ่ายเดียวกับผู้สมัครไปยังจังหวัดที่เป็นพื้นที่ของตนและพรรคพวก รวมทั้งโยกย้ายนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ซึ่งเป็นคนของผู้สมัครฯ เช่นเดียวกันไปยังอำเภอในเขตเลือกตั้งนั้น เพื่อร่วมมือกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน และข้าราชการอื่น ๆ ที่เป็นพรรคพวกของผู้สมัครฯ ซึ่งข้าราชการเหล่านี้มีอำนาจหน้าที่และอิทธิพลต่อการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก หากข้าราชการเหล่านี้ได้เข้าข้างช่วยเหลือผู้สมัครคนใด ย่อมจะทำให้ผู้สมัครคนนั้นได้เปรียบผู้สมัครคนอื่น ๆ เพราะในโครงสร้างการปกครองของไทยเราข้าราชการกลุ่มดังกล่าวนี้เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ถ้าหากบุคคลเหล่านี้ได้ช่วยเหลือหรือเป็นหัวคะแนนให้ผู้สมัครคนใดก็จะทำให้เป็นที่ไว้วางใจของชาวบ้านซึ่งมีความเกรงใจเคารพนับถือบุคคลเหล่านี้

นายอำเภอหรือหัวหน้าเขตก็เช่นเดียวกัน บุคคลเหล่านี้เป็นตัวจักรสำคัญในการจัดการเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้งปัจจุบัน นายอำเภอจะเป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้ง

³ เศรษฐวร คูศรีนิทกซ์, "กลไกการเลือกตั้ง," วารสารไทย 2 (กรกฎาคม - กันยายน 2525) : 30.

เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน และเสมียนคะแนน นายอำเภอ สามารถที่จะเลือกแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่เห็นสมควร โดยเฉพาะพรรคพวกที่เป็นที่ไว้วางใจก็สามารถจะทำได้ การทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งโดยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิธี พลร่ม ไฟไฟ เวียนเทียน บัตรผี ตลอดจนวิธีการอื่น ๆ จะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้เลยถ้าปราศจากความร่วมมือหรือรู้เห็นเป็นใจจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ นายอำเภอยังมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วยการย้ายเข้าย้ายออกในระยะก่อนการเลือกตั้งจะมีความยากง่ายเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การตั้งหน่วยเลือกตั้ง การเพิ่มหรือลดหรือเปลี่ยนแปลงจำนวน และการเลือกสถานที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้งก็เป็นหน้าที่ของนายอำเภอที่จะพิจารณาเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด

นอกจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว กระทรวงที่สำคัญอีกกระทรวงหนึ่งคือ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นต้นสังกัดของครูประถมศึกษาที่อยู่กระจัดกระจายกันทั่วประเทศ หลายแสนคน ครูประถมศึกษาเหล่านี้หากได้ช่วยเหลือสนับสนุนผู้สมัครคนใดแล้วจะทำให้ผู้สมัครผู้นั้นได้เปรียบคู่แข่งขึ้นมา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากในสังคมไทยเรา โดยเฉพาะในชนบท จะให้ความเชื่อถือไว้วางใจครูเป็นอย่างมาก และนอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังมีอิทธิพลต่อการให้เงินอุดหนุนโรงเรียน วัด สุเหร่า สมาคม มูลนิธิต่าง ๆ อีกด้วย จึงทำให้พรรคการเมืองที่คุมกระทรวงศึกษาธิการได้เปรียบในการหาเสียงเลือกตั้ง

นอกจากบุคคลดังที่กล่าวมาแล้ว กรรมการตรวจคะแนนและเจ้าหน้าที่คะแนนประจำหน่วยเลือกตั้ง นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการที่จะควบคุมให้การเลือกตั้งหน่วยนั้น ๆ บริสุทธิ์ยุติธรรมหรือมีการทุจริตคดโกงเกิดขึ้นได้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีอิทธิพลบางคนได้ใช้เงิน "ซื้อกรรมการ" เพื่อให้ได้ชัยชนะ ทั้งนี้เพราะว่าตามกฎหมายเลือกตั้งกำหนดให้มีกรรมการตรวจคะแนน และเสมียนคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้งซึ่งมีทั้งหมด 5 คน และกรรมการเหล่านี้มีหน้าที่และบทบาทสำคัญมากที่จะทำให้ผู้สมัครฯ คนใดได้รับผลประโยชน์เป็นพิเศษ ดังนั้นในการเลือกตั้งแทบทุกครั้งมักจะมีการ "ซื้อกรรมการ" ให้ปรากฏออกมาต่อสื่อมวลชน บางหน่วย

เลือกตั้งมีการจ่ายเงินจากผู้สมัครรับเลือกตั้งให้กรรมการทั้ง 5 คน เพื่อเป็น "ค่าใช้จ่าย" ถึงหน่วยละ 50,000 บาท เพื่อให้แบ่งกันคนละ 10,000 บาท แต่การ "ซื้อกรรมการ" นี้อาจไม่จำเป็นที่จะต้อง "ซื้อ" ทุกหน่วย หากแต่เป็นหน่วยที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากเป็นพิเศษ หรือเป็นหน่วยที่มีช่องทางที่จะทุจริตได้ง่าย⁴ วิธีการซื้อกรรมการนี้ เป็นวิธีการโกงการเลือกตั้งที่ใช้เป็นพื้นฐานให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งและหัวหน้าคณะได้ใช้วิธีการทุจริตคดีในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ วิธีการเวียนเทียน พลร่ม การยกพลขึ้นบก ไฟฟ้า บัตรผี ซึ่งหากได้รับความร่วมมือหรือรู้เห็นเป็นใจจากกรรมการและเจ้าหน้าที่คณะประจำหน่วยเลือกตั้งแล้ว วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะทำได้สะดวกและได้ผลยิ่งขึ้น

2. การใช้กลวิธีการพนัน

เป็นวิธีการหนึ่งที่นิยมปฏิบัติกันมาก ทั้งนี้เพราะคนไทยกับการพนันมักเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก การใช้วิธีการนี้มักได้ผลแต่ผู้สมัครฯ จะต้องลงทุนมาก เป็นที่นิยมของผู้สมัครฯ ที่ร่ำรวย พวกพ่อค้า นายทุน วิธีการก็คือ สมมุติว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 ต้องการได้รับชัยชนะก็จะใช้หัวหน้าคณะของตนไปข่าวประกาศให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นทราบว่ามีการทำพนัน โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 1 สู้หมายเลข 2 ไม่ได้ และมีการทำพนันเอาหมายเลข 2 เป็นต่อหมายเลข 1 เป็นต้นว่า 1 ต่อ 2 หรือ 1 ต่อ 3 เมื่อรับพนันมาแล้ว บรรดาหัวหน้าคณะของหมายเลข 1 ก็จะกระจายข่าวออกไปในหมู่ประชาชนที่รับทำพนันว่า ถ้าสามารถทำให้ผู้สมัครฯ หมายเลข 1 ชนะหมายเลข 2 ได้ พวกเขาจะได้เงินใช้

⁴ กระทบ ทองธรรมชาติ สมบูรณ์ สุขสำราญ และปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, การเลือกตั้งพรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์เพรส, 2531), หน้า 65.

3. การใช้กลวิธีทำลายคู่แข่งชั้น

มีการใช้วิธีการทำลายคู่แข่งชั้นในรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 การใช้วิธีการรุนแรง ได้แก่ การจัดหามือปืนรับจ้างเพื่อฆ่าหัวหน้าคณะของฝ่ายตรงข้าม การขวางระเบิดในการปราศรัยหาเสียงของคู่แข่งชั้น ตลอดจนไปถึงการฆ่าผู้สมัครฯ คู่แข่งขันเสียเลยเพื่อจะได้หมดคู่แข่งที่น่ากลัวอันเป็นสิ่งที่เลวร้ายอย่างยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

3.2 การทำลายโพลเตอร์ ป้ายหาเสียง แยกได้เป็น 2 กรณีคือ

3.2.1 เป็นการทำลายโดยฝ่ายตรงข้าม เพราะไม่ต้องการให้ประชาชนได้เห็นป้ายหาเสียงของผู้สมัครพรรคอื่น

3.2.2 เป็นการทำลายโดยคนของผู้สมัครฯ เอง เพื่อจะได้คะแนนลงสารเห็นใจจากประชาชน

3.3 การใส่ร้ายป้ายสี มีการใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่งชั้นเพื่อสร้างคะแนนเสียงให้กับตนเอง และทำลายคะแนนเสียงคู่แข่งชั้นด้วยกลวิธีต่าง ๆ เช่นการใส่ร้ายผู้สมัครที่เป็นคู่ต่อสู้ของตน หว่านใส่เงินซื้อเสียงซื้อบัตรประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกลียดชังคู่ต่อสู้ของตน และมาลงคะแนนเสียงให้กับตน ผู้สมัครฯ บางคนหวังจะได้คะแนนลงสารจากประชาชนโดยใช้วิธีการให้คนของตนแสดงตัวว่าเป็นคนของคู่แข่งชั้น ใส่ร้ายว่าตนเองเป็นคนไม่ดี ใช้เงินซื้อเสียง ประชาชนก็จะเกิดความลงสารเห็นใจและมาลงคะแนนให้ การสร้างข่าวหลอกลวงประชาชนในเขตเลือกตั้ง โดยผู้สมัครฯ ได้อาศัยผู้สมัครฯ คู่แข่งขันของตนเป็นเครื่องมือหลอกลวงว่าผู้สมัครฯ คู่แข่งขันจะแจกเงินถ้าไปลงคะแนนเสียงให้ โดยให้ไปรอรับหน้าหน่วยเลือกตั้ง เมื่อประชาชนไปรอจนใกล้หมดเวลาก็ยังไม่ได้รับเงินจึงเกิดความเกลียดชังผู้สมัครฯ คู่แข่งขัน และพากันไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครฯ ที่วางแผนไว้

บางกรณีมีการใช้พรรคพวกของตนไปเคาะประตูบ้านของประชาชนในเวลาตีตื้นกลางคืน แล้วตะโกนให้เลือกเบอร์นั้นเบอร์นี้ ซึ่งเป็นเบอร์ของคู่แข่งกันทำให้คนเข้าใจผิดว่าคู่แข่งกันหาเสียงอย่างไม่เกรงใจชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีพิมพ์ใบปลิวโจมตีผู้สมัครฯ การใช้ไปรษณีย์บัตรเขียนข้อความโจมตีคู่แข่งส่งไปตามบ้านต่าง ๆ ในเขตเลือกตั้ง

4. การใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่

การใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่เพื่อให้ได้คะแนนเสียงจากผู้เลือกตั้งโดยตรง โดยมีการใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่ผู้สมัครรายอื่นให้ถอนตัวจากการสมัครรับเลือกตั้ง หรือใช้อิทธิพลผ่านหัวหน้าคะแนนของตนหรือนักเลงในท้องถิ่นบังคับให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ตน

5. การซื้อคะแนนเสียง

การซื้อคะแนนเสียงเป็นเรื่องของการที่ผู้สมัครฯ หรือพรรคพวกจ่ายเงินให้แก่ผู้เลือกตั้งเพื่อให้ลงคะแนนเสียงให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครที่ตนสนับสนุน และรวมถึงการให้คำมั่นสัญญาตลอดจนการให้อามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองหรือผู้สมัครฯ ที่ตนสนับสนุนได้รับเลือกตั้ง

การซื้อคะแนนเสียงมีหลายรูปแบบและหลายขั้นตอน ตั้งแต่การแจกเงินซื้อบัตรประชาชน ซื้ออาหาร หรือเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาแจกประชาชน จัดเลี้ยงอาหารและออกเงินให้แก่ชาวบ้านกู้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการซื้อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งบางหน่วยอีกด้วย^๕ การซื้อคะแนนเสียงมีการดำเนินการทางตรงและทางอ้อมดังนี้

^๕ ประสิทธิ์ การกลาง. "การหาเสียงเลือกตั้งโดยมิชอบ : รูปแบบและวิธีการ,"

5.1 การซื้อคະแนนเสียงโดยตรง คือการจ่ายเงินไปให้แก่ผู้เลือกตั้งเพื่อจูงใจให้ผู้เลือกตั้งออกเสียงเลือกตั้งให้แก่ตนหรือผู้อื่นในรูปของตัวเงิน โดยทั่วไปการจ่ายเงินมักผ่านคนกลางที่เรียกว่า "หัวคະแนน" มากกว่าที่จะจ่ายให้โดยตรง แต่กระทำเพื่อให้ได้คະแนนเสียงโดยตรง ได้แก่วิธีการดังต่อไปนี้

5.1.1 การซื้อคະแนนเสียงจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้สมัครฯ และคณะหาเสียงแต่ละคนจะไปพบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งกระทำตนเป็นหัวคະแนนให้แก่ผู้สมัครฯ ซึ่งมีทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ตอบแทน เพราะสภาพสังคมในชนบทไทย หน่วยการปกครองได้แก่ตำบล และหมู่บ้าน มีสภาพเป็นชุมชนขนาดเล็ก กำนันและผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นหัวหน้าปกครองจะมีความสนิทสนมเป็นส่วนตัวกับลูกบ้านมากเป็นพื้นฐาน ผู้สมัครฯ จึงอาศัยเหตุดังกล่าวนี้ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านชักชวนโน้มน้าวให้ชาวบ้านลงคະแนนให้แก่ตนเองหรือพรรคพวกของตน

ขั้นตอนในการดำเนินการจะเริ่มตั้งแต่เมื่อผู้สมัครฯ ได้เลขประจำตัวแล้วก็จะให้เงินแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยทั่วถึงกันทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกอำเภอในเขตเลือกตั้ง หรืออาจเรียกกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาประชุมเลี้ยงสุรา อาหาร และรับเงินไปซื้อเสียงหรือแจกจ่ายแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านในตำบลตนทุกคนจนครบตามจำนวนตัวเลขประชาชนในหมู่บ้านที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ในอัตราค่าซื้อเสียงคนละ 20 บาทบ้าง 30 บาทบ้าง 50 บาทบ้าง^๕ สำหรับในปัจจุบันอัตราค่าซื้อเสียงในบางท้องที่มีการซื้อขายกันถึงหัวละ 100 - 500 บาท แนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับตามความเจริญของเขตเลือกตั้งด้วย

5.1.2 การซื้อคະแนนเสียงโดยผ่านหัวคະแนนจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่กำนันผู้ใหญ่บ้าน สืบเนื่องจากการซื้อคະแนนโดยผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้ผลหรือได้ผลไม่เพียงพอ ผู้สมัครบางคนอาจติดต่อกับบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพนับถือในท้องถิ่น และมักจะ

^๕คมกริช วัฒนเสถียร, ผู้แทนที่เด็ด ที่เด็ดผู้แทน (กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2527) หน้า 199.

มีประสบการณ์ผ่านการเลือกตั้งมาก่อน เช่น เคยเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล หรือหัวหน้าอาสาสมัคร ซึ่งหัวหน้าเหล่านี้จะมีประสบการณ์ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีรายชื่อหน่วยเลือกตั้งและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

5.1.3 การซื้อคะแนนเสียงโดยการให้อามิสสินจ้างและคำมั่นสัญญาต่าง ๆ ได้แก่ การจัดเลี้ยงสุราอาหาร การจัดให้มหรสพเช่น ดนตรี หมอลำ ลิเก โนราหนังตะลุง ในนามของผู้สมัครฯ คนใดคนหนึ่ง การจ่ายเช็ค การทำสัญญากู้ไว้ล่วงหน้า ให้ไว้แก่หัวหน้าหรือชาวบ้าน เพื่อนำไปรับเงินเมื่อได้รับเลือกตั้งเรียบร้อยแล้ว การให้คำมั่นสัญญาต่าง ๆ แก่ผู้เลือกตั้งที่จะช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในลักษณะต่าง ๆ

5.1.4 การซื้อบัตรประจำตัวประชาชน แบ่งได้เป็น 2 กรณีคือ

5.1.4.1 เป็นการซื้อบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อไม่ให้ไปลงคะแนนเสียงให้คู่แข่ง โดยจะดูว่าพื้นที่ใดในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นพื้นที่ที่คู่แข่งมีคะแนนเสียงสนับสนุนหนาแน่นแต่คะแนนเสียงของตนมีน้อย ก็จะทำการกว้านซื้อบัตรประจำตัวประชาชนมาเก็บไว้เพื่อตัดคะแนนเสียงของคู่แข่ง

5.1.4.2 เป็นการซื้อบัตรประจำตัวประชาชนจากบุคคลที่คิดว่าจะไม่ไปลงคะแนนเสียง หรือจะไปลงคะแนนเสียงให้แก่คู่แข่ง เพื่อจะสามารถใช้กลไกการเลือกตั้งวิธีต่าง ๆ เช่น พลร่ม ไฟไฟ ฯลฯ ดังที่กล่าวมาแล้ว

5.2 การซื้อคะแนนเสียงโดยทางอ้อม เป็นการชักนำหรือชักจูงให้ผู้เลือกตั้งไปออกเสียงลงคะแนนให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครฯ คนอื่น ซึ่งไม่ใช่ในรูปของตัวเงินโดยตรง ได้แก่วิธีการดังต่อไปนี้

5.2.1 การจัดหานำพาคนไปลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง วิธีการนี้ไม่ใช่การซื้อคะแนนเสียงในรูปของตัวเงินโดยตรง แต่เป็นการใช้จ่ายเงินในทางอ้อม เป็น

การล้าหลังหลักประกันในอันที่จะได้คะแนนเสียงที่แน่นอน ส่วนใหญ่มักจะให้บรรดาหัวหน้าคณะของ
 ตนนัดหมายผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยจัดยานพาหนะรับส่งไปกลับยังคูหาเลือกตั้ง และโน้มน้าวให้ช่วย
 ลงคะแนนเสียงให้แก่ตนหรือผู้สมัครฯ วิธีนี้นิยมใช้กันมากในท้องถิ่นที่เป็นชนบทห่างไกล

5.2.2 การแจกสิ่งของและสร้างสาธารณประโยชน์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่
 นิยมทำกันเพื่อหลีกเลี่ยงวิธีการแจกเงิน สิ่งของที่นิยมแจกกันได้แก่เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ
 เช่น ข้าวสาร อาหารกระป๋อง น้ำปลา เสื้อผ้า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการสร้างสิ่งสาธารณ
 ประโยชน์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นว่าตนได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมเพื่อแลกเปลี่ยนหรือ
 หวังผลต่อคะแนนเสียง เช่น การสร้างหรือซ่อมแซมถนน สะพาน โรงเรียน วัด ฯลฯ

5.2.3 การบริจาคเงินผ่านองค์กรหรือบุคคล เป็นวิธีการผูกใจโน้มน้าว
 เพื่อหวังคะแนนจากประชาชนเช่นกัน เช่น การบริจาคเงินแก่สภาตำบลเพื่อจัดซื้อวัสดุ
 อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ท้องถิ่น โดยมีการเขียนชื่อและนามสกุลของผู้สมัครฯ ที่ให้ไว้

ปัญหาพฤติกรรมการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วนี้
 ในต่างประเทศเองไม่ว่าจะเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน อังกฤษ หรือฝรั่งเศส ก็มีเกิดขึ้น
 เช่นเดียวกัน แต่ในประเทศเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้โดยอาศัย
 มูลเหตุต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่แทบจะมีได้มีการจำกัดมูลเหตุในการ
 ร้องคัดค้านการเลือกตั้งไว้เลย ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้คือ

ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีแนวความคิดที่ให้ความสำคัญต่อหลัก
 เกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก โดยตามกฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐ
 เยอรมัน (Basic Law) ซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดไว้ในมาตรา 38(1) ประโยคแรกว่า
 สภาผู้แทนราษฎรเยอรมัน (Bundestag) ย่อมได้รับการเลือกตั้งที่เป็นการทั่วไป โดยตรง
 โดยเสรี โดยเสมอภาค และโดยลับ ดังนั้นเมื่ออ่านประกอบกับมาตรา 20(3) ของกฎหมาย
 พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้กฎเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญผูกพันอำนาจรัฐทั้งปวง ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง
 สหพันธ์จึงตีความให้หลักเกณฑ์พื้นฐานเหล่านี้มีสถานะเช่นสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และใช้

บังคับกับการลงคะแนนหรือการลงมติทางการเมืองทุกประเภท

โดยหลักแล้ว หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้ใช้ได้สำหรับการเลือกตั้งทุกขั้นตอน กล่าวคือ ตั้งแต่เตรียมการเลือกตั้ง การนับคะแนน และการคิดคะแนน ให้เป็นผลของการเลือกตั้ง และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ จะเน้นการบังคับใช้หลักเกณฑ์นี้เป็นพิเศษกับการใช้สิทธิทั้งในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการใช้สิทธิรับเลือกตั้ง นักวิชาการทางกฎหมายมหาชนส่วนใหญ่รวมทั้ง Prof. Klaus Stern ด้วย จึงจัดให้หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งนี้เป็นสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายมหาชนของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยที่สิทธิเรียกร้องนี้มีฐานะเท่ากับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ มีฐานะเช่นเดียวกับสิทธิเลือกตั้งหรือสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งแม้จะไม่ถูกบัญญัติอยู่ในกลุ่มสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่จากธรรมเนียมปฏิบัติและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แล้ว สิทธิเหล่านี้ก็คือสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งการกระทำที่ขัดต่อหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้ง จึงถือเป็นสาเหตุให้ฟ้องให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะได้ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลจะสั่งให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะก็ต่อเมื่อการกระทำดังกล่าวถึงขนาดทำให้ผลของการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไปหรืออาจทำให้ผลของการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงได้⁷

ตัวอย่างเช่น หลักการเลือกตั้งโดยเสรีหมายความว่า ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคน ย่อมใช้สิทธิของตนโดยปราศจากการใช้กำลังบังคับ หรือความกดดันทางจิตใจ หรือการใช้อิทธิพลใด ๆ ต่อการตัดสินใจ ไม่ว่าจะการใช้อิทธิพลเหล่านี้จะมาจากฝ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น และระหว่างการเลือกตั้งหรือแม้แต่ภายหลังการเลือกตั้งก็ห้ามมิให้มีการควบคุมทิศทางการลงคะแนนเสียงไม่ว่าจะเป็นการกระทำในรูปใด ผู้ออกเสียงเลือกตั้งต้องตัดสินใจลงคะแนนได้อย่างอิสระในกระบวนการสร้างความคิดเห็นทางการเมืองที่เปิดเผย สำหรับการใช้อิทธิพลโดยใช้กำลังบังคับหรือทำให้เกิดความกดดัน โดยทั่วไปแล้วก็หมายถึงการกระทำต่าง ๆ หรือ

⁷ บุญศรี มีวงศ์ไชษ, "กฎหมายเลือกตั้งเยอรมัน," วารสารนิติศาสตร์ 17

เป็นการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจหรืออำนาจทางสังคมที่เหนือกว่า เช่น ฉวยโอกาสจากการที่ผู้ออกเสียงเลือกตั้งอยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพาอาศัยตนเองอยู่ ทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงนั้นต้องลงคะแนนเสียงไปในทางใดทางหนึ่งตามความต้องการของผู้ฉวยโอกาสนั้น การกระทำดังกล่าว นอกจากจะเป็นการกระทำที่เข้าองค์ประกอบของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 108 ความผิดเกี่ยวกับการกรรโชกขู่ขู่ให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง มาตรา 108 เอ (ความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวงผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง) และมาตรา 108 บี (ความผิดเกี่ยวกับการให้สินบนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง) แล้ว การกระทำเหล่านี้ยังเป็นเหตุให้ฟ้องศาลสั่งให้การเลือกตั้งนั้น ๆ เป็นโมฆะได้อีกด้วย หากเป็นที่พิสูจน์ได้ว่าการกระทำนั้นมีอิทธิพลจนทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งไม่สามารถต้านทานความกดดันนั้นและไม่อาจจะตัดสินใจเลือกอย่างเสรีได้^๒

โดยสรุปแล้ว ขั้นตอนของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันทั้งหมดทุกขั้นตอน อาจถูกตรวจสอบความถูกต้องว่าเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งกระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งดังกล่าวนี้มีใช้ มีขึ้นเพื่อปกป้องสิทธิของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดซึ่งส่งผลไปถึงความถูกต้องชอบธรรมของสภา Bundestag โดยส่วนรวมด้วย^๓

ในประเทศอังกฤษ ตามกฎหมาย The Representation of the People Act 1949 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Undue Election) หรือผลการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Undue Return) อาจถูกร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้โดยคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง (Election Petition) ส่วนกรณีใดที่

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16 - 17.

^๓ Geoffery Hand, Jacques Geogle and Chirstoph Sasse, European Electoral Systems Handbook (London : Butterworths, 1979), p.81.

ถือว่าเป็นการเลือกตั้งหรือผลการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น กฎหมายไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้ แต่ได้บัญญัติไว้ว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจถูกเพิกถอนได้ถ้าการเลือกตั้งนั้นมีการทุจริต (Corrupt Practice) หรือมีการกระทำผิดกฎหมาย (Illegal Practices) หรือความผิดอย่างอื่นในทำนองเดียวกัน (Similar Offences)¹⁰

การกระทำความผิดที่ถือเป็นความผิดประเภท การทุจริต (Corrupt Practices) เช่น การติดสินบน (Bribery) ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมและไม่ว่าผู้สมัครฯ จะเป็นผู้กระทำเองหรือเป็นการกระทำของบุคคลอื่นที่กระทำเพื่อผู้สมัครฯ ได้แก่การให้เงินหรือเสนอผลประโยชน์ทางตำแหน่งหน้าที่การงานแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงหรืองดเว้นการลงคะแนนเสียง, การจัดเลี้ยงสุราอาหารหรือจัดให้มิมหรสพ (Treating) ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมและไม่ว่าผู้สมัครฯ จะเป็นผู้กระทำเองหรือเป็นการกระทำของบุคคลอื่นที่กระทำเพื่อผู้สมัครฯ ในช่วงก่อนการเลือกตั้งหรือระหว่างการเลือกตั้ง เพื่อชักจูงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเสียงหรืองดเว้นการลงคะแนนเสียง, การใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่โดยไม่ชอบ (Undue Influence) ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ว่าผู้สมัครฯ จะเป็นผู้กระทำเองหรือเป็นการกระทำของบุคคลอื่นที่กระทำเพื่อผู้สมัครฯ โดยวิธีการข่มขู่ใช้กำลังบังคับ ใช้ความรุนแรง กักขังหน่วงเหนี่ยว เพื่อบังคับให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนหรืองดเว้นการลงคะแนนเสียง, การปลอมตัว (Personation) โดยทำการปลอมตัวหรือช่วยเหลือสนับสนุนให้มีการปลอมตัวเข้าไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง, การแสดงรายการค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งโดยไม่ชอบ (False Declaration as to Election Expenses)¹¹ เป็นต้น

การกระทำความผิดที่ถือเป็นความผิดประเภทการกระทำผิดกฎหมาย (Illegal Practices) เช่น การฉ้อโกงหรือประกาศโดยจงใจซึ่งข้อความเท็จว่าผู้สมัครฯ

¹⁰ Halsbury's Law of England, 4nd ed. (London : Butterworth, 1977), p.449.

¹¹ Ibid., p.368.

คนหนึ่งคนใดก่อนตัวจากการสมัครรับเลือกตั้ง (Knowingly Publishing a False Statement as to the Withdrawal of a Candidate) ไม่ว่าจะกระทำก่อนหรือระหว่างการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการโฆษณาหรือล่อลวง, การกล่าวข้อความเท็จเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง (Making a False Statement Concerning a Candidate) ไม่ว่าจะกระทำก่อนหรือระหว่างการเลือกตั้ง และถึงแม้ว่าผู้กระทำจะอ้างว่ามีเหตุผลที่ทำให้เชื่อว่าเป็นเช่นนั้นจริง, การจัดหายานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเสียง (Making Payments for Conveying Voters to the Poll), การใช้สถานีวิทยุของต่างชาติโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง (Using a Foreign Wireless Station for Election Propaganda at a Parliamentary Election), การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยผิดกฎหมาย (Certain Voting Offences) เช่น มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยผู้ไม่มีสิทธิตามกฎหมาย หรือมีการลงคะแนนเสียงมากกว่าหนึ่งครั้งไม่ว่าในเขตเลือกตั้งเดียวกันหรือเขตเลือกตั้งอื่น หรือลงคะแนนเสียงแทนผู้อื่น, การไม่ยื่นรายการแสดงค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง (Failure to Make the Return or Declaration to Election Expenses) โดยภายใน 35 วันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ตัวแทนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง (The Election Agent) จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการค่าใช้จ่ายของผู้สมัครฯ ต่อเจ้าหน้าที่ตามแบบฟอร์มที่กฎหมายกำหนด², การยื่นบัญชีแสดงรายการค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งเป็นเท็จ (Making an Inaccurate Return as to Election Expense), การใช้ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกินกว่าวงเงินที่กฎหมายกำหนด (Knowingly Incurring an Expense in Excess of the Maximum Amount of Election Expenses), การจ่ายเงิน

² ในประเทศอังกฤษ ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนจะต้องตั้งตัวแทนในการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ ตัวแทนดังกล่าวจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง และตัวแทนจะต้องเสนอบัญชีแสดงรายการค่าใช้จ่ายต่อเจ้าหน้าที่ภายใน 35 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง และการกระทำความผิดบางประการเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยผู้สมัครฯ หรือตัวแทนของเขา หรือโดยความรู้เห็นยินยอมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสองคนนี้จะทำให้การเลือกตั้งถูกเพิกถอนได้

การจ้าง หรือการเช่าโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Illegal Payments, Employments and Hirings) เช่น การใช้จ่ายเงินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามบทบัญญัติของ The Representation of the People Act 1949 การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งเกินกว่าวงเงินที่กฎหมายกำหนด การจ่ายเงินเพื่อให้ผู้สมัครฯ คนอื่นถอนตัวจากการสมัครรับเลือกตั้ง การเช่ารถแท็กซี่หรือพาหนะอื่นนำพาผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเสียง เป็นต้น¹³

แต่อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะถูกเพิกถอนก็ต่อเมื่อการทุจริตคดโกง การกระทำผิดกฎหมาย หรือความผิดอื่นที่กฎหมายกำหนดในทำนองเดียวกันนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อผลการเลือกตั้ง¹⁴ และศาลเลือกตั้งได้พิจารณาวินิจฉัยแล้วว่าผู้สมัครหรือตัวแทนได้กระทำความผิดดังกล่าวจริง¹⁵

ความแตกต่างระหว่างความผิดประเภท การทุจริตคดโกงในการเลือกตั้ง (Corrupt Practices) และการกระทำที่ผิดกฎหมาย (Illegal Practices) กล่าวโดยทั่วไปคือ ความผิดประเภทแรกถูกถือว่าเป็นเรื่องเลวร้าย (Bad) ในตัวของมันเองไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ไหน เช่น การติดสินบน (Bribery) การข่มขู่ (Intimidation) ฯลฯ ในขณะที่ความผิดประเภทหลังบางกรณีอาจถือว่าเป็นเรื่องเลวร้ายในตัวของมันเอง เช่น การใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่งกัน แต่บางกรณีจะเป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดหรือเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ (Legislature on Ground of Policy) เช่น การจัดหาพาหนะนำพาคนไปลงคะแนนเสียง¹⁶ ฯลฯ

¹³ Halsbury's Law of England, p.369.

¹⁴ The Representation of the People Act 1949 S.142.

¹⁵ The Representation of the People Act 1949 S.139 (1)

¹⁶ Halsbury's Law of England, p.367 - 368.

นอกจากนี้แล้ว ในกรณีที่ผู้สมัครฯ ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ถูกเพิกถอนหรือตัดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง หรือกรณีเกี่ยวกับคำตัดสินของเจ้าพนักงานเลือกตั้ง (The Returning Officer) เกี่ยวกับบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งซึ่งไม่สมบูรณ์ หรือการคัดค้านบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง เหล่านี้ก็เป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งด้วย และเมื่อผลการนับคะแนนเสียงเสร็จสิ้นลง เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานเลือกตั้งในการประกาศว่าผู้สมัครฯ ที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ถ้ามีการร้องคัดค้านว่าผลการนับคะแนนเสียงผิดพลาดผู้ร้องฯ ก็อาจขอให้มีการนับคะแนนใหม่ (Re - Count) ถ้าปรากฏว่าผลการนับคะแนนเสียงนั้นผิดพลาดจริง ผู้ร้องคัดค้านมีสิทธิร้องว่าเขาเป็นผู้ได้คะแนนเสียงมากที่สุดโดยถูกต้องตามกฎหมาย และตามกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) การกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง (Election Official) ถือเป็นมูลเหตุของการร้องคัดค้านการเลือกตั้งด้วย และถ้าความผิดดังกล่าวนี้ถึงขนาดที่เป็นการขัดขวางไม่ให้เกิดการเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม การเลือกตั้งนั้นอาจถูกเพิกถอนได้ นอกจากนี้การก่อกองจลาจลหรือความวุ่นวายเพื่อขัดขวางไม่ให้เกิดการเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม ก็ถือเป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน¹⁷

สำหรับในประเทศฝรั่งเศส การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาไม่ว่าจะเป็นสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาอาจถูกยกเลิกได้โดยมีมูลเหตุจากการทุจริตคดโกง การกระทำที่ถือเป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งมีอยู่หลายกรณีด้วยกัน แต่ตุลาการรัฐธรรมนูญ (Le Conseil Constitutionnel) จะสั่งให้ยกเลิกการเลือกตั้งนั้นและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ต่อเมื่อการกระทำนั้นได้ส่งผลให้การเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป การกระทำที่ถือเป็นมูลเหตุให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้ ได้แก่การกระทำความผิดต่อไปนี้¹⁸

¹⁷ Halsbury's Law of England, p.449 - 450.

¹⁸ François Luchaire, Le Conseil Constitutionnel (Paris : Economica, 1980), p.331 - 345.

1. การสร้างอิทธิพลกดดัน (Pressions) ตัวอย่างที่เคยมีผู้ร้องคัดค้านไว้ เช่น การที่ผู้สมัครฯ คนหนึ่งออกเงินช่วยเหลือค่าเสียหายให้ผู้รับเคราะห์กรรมจากลมพายุหมุน ด้วยเจตนาที่จะสร้างอิทธิพลกดดัน, การใช้อิทธิพลกดดันในทางปกครองโดยผู้ว่าราชการจังหวัดใช้อิทธิพลกดดันเพื่อให้มีการออกเสียงไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สมัครฯ หรือการที่หัวหน้าหน่วยงานข่มขู่ผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว, การสร้างอิทธิพลกดดันโดยสมาชิกวุฒิสภาบางคนด้วยการแทรกแซงทางวิทยุกระจายเสียง หรือการที่นายกเทศมนตรีมีจดหมายหาเสียงไปถึงประชาชนในเขตเทศบาล, การใช้อิทธิพลกดดันโดยผู้มีอำนาจทางศาลนาจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการกระทำของนักบวชต่อผู้นับถือศาสนา เช่นการที่นักบวชคนหนึ่งได้ใช้วิทยุกระจายเสียงทางศาลนาหาเสียงให้ผู้สมัครฯ คนหนึ่ง, การที่นายจ้างใช้อิทธิพลกดดันลูกจ้าง, การที่ผู้สมัครฯ ทำการแจกจ่ายอาหารให้ประชาชน หรือจ่ายค่าเลี้ยงดูผู้ป่วยตามโรงพยาบาล สถานพักฟื้นสงเคราะห์คนชรา, การสร้างอิทธิพลกดดันโดยใช้ความรุนแรงหรือกำลังบังคับ (Physiques Résultant de Violences) ซึ่งตุลาการรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

2. การใช้กลอุบาย (Les Manoeuvres) ได้แก่

2.1 การใช้กลอุบายโดยการฉ้อฉลล่อลวง (Les Manoeuvres - Frauduleuses) เช่น การทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ตรงต่อความจริง, การแจกจ่ายสิ่งของเพื่อแลกกับการไปลงคะแนนเสียงให้, การที่เจ้าหน้าที่ยอมให้มีการลงคะแนนเสียงโดยไม่มี การตรวจสอบบัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น

2.2 การใช้กลอุบายโดยการเผยแพร่ข้อความเท็จหลอกลวง (Les - Manoeuvres Mensongères) เช่น การให้ข้อมูลเท็จเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าใจผิดเกี่ยวกับทัศนคติของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครฯ บางคน, การหลอกลวงว่าประธานาธิบดีเดอโกลล์ ชักชวนให้ลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครฯ คนหนึ่ง, การประกาศว่าผู้สมัครฯ คู่แข่งไม่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เคยให้ความนิยมเชื่อถือ, การตีพิมพ์ข่าวที่ไม่ตรงกับความจริงที่มีลักษณะก่อให้เกิดความสับสน เช่น การออกข่าวว่าผู้สมัครฯ คู่แข่งตกไปตั้งแต่รอบแรก, การออกข่าว

หลอกลวงว่ามีการหยุดงานประท้วงในโรงงานซึ่งผู้สมัครฯ คนหนึ่งเป็นเจ้าของ เป็นต้น

2.3 การใช้กลยุทธ์ในช่วงเวลาที่ใกล้ชิดก่อนการเลือกตั้ง ตุลาการรัฐธรรมนูญจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเหตุผลว่าผู้สมัครฯ ที่เป็นผู้เสียหายไม่มีโอกาสที่จะตอบโต้หรือแก้ข้อกล่าวหาใส่ร้ายนั้นได้ เช่น การใส่ร้ายป้ายสีคู่แข่งกันในคืนก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง เป็นต้น

3. การกระทำผิดกฎหมาย (Les Irrégularités) ได้แก่

3.1 การกระทำผิดในช่วงการเตรียมการเลือกตั้ง (Les - Irrégularités dans les Opérations Préables) เช่น การไม่ประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งภายในเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบตามที่กำหนดในกฎกระทรวง บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้มีการทบทวนให้ทันสมัย, บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งปรากฏมีชื่อบุคคลที่ตายไปแล้ว, การทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพิ่มเติมภายหลังหมดเวลาที่ให้มีการแก้ไขได้ เป็นต้น

3.2 การกระทำผิดในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้ง (Les - Irrégularités dans la Campagne Électorale) เช่น ลีของป้ายหาเสียงเลือกตั้งไม่ชอบตามที่กฎหมายกำหนด (กฎหมายกำหนดห้ามใช้ป้ายหาเสียงซึ่งมีสี น้ำเงิน ขาว แดง) สถานที่ติดป้ายหาเสียง ขนาดของป้าย จำนวนป้าย เนื้อหาของป้าย ระยะเวลาที่ติด ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด, ใบปลิวหาเสียงเลือกตั้งเป็นไปโดยมิชอบ เช่น มีข้อความลบประมาทหยาบคาย มีเนื้อหาก้าวร้าวรุนแรงเลวชอบเขตของการแข่งขัน, หนังสือเวียน (Les - Circulaires) เช่น ผู้สมัครฯ ที่มีตำแหน่งนายกเทศมนตรีอาศัยตำแหน่งหน้าที่ของตนส่งจดหมายหาเสียงเลือกตั้งโดยลงนามในตำแหน่งนายกเทศมนตรี หรือหนังสือที่ประธานสมาคมพ่อค้ามีไปยังสมาชิกเพื่อหาเสียง, ข่าวซึ่งมีการพูดหรือเขียนอาจเป็นมูลเหตุให้มีการร้องคัดค้านได้เช่นกัน โดยหนังสือพิมพ์จะต้องเคารพในความเสมอภาคของผู้สมัครฯ ทุกคน, การละเมิดความเท่าเทียมกันของผู้สมัครฯ เช่นการใช้ของจดหมายซึ่งมีรูปส่วนหัวของประธานาธิบดีอยู่

บนของเป็นการไม่ชอบ หรือการใช้ลาเป็นที่อยู่ในการติดต่อหาเสียงก็เป็น การไม่ชอบ เป็นต้น

3.3 การกระทำผิดในช่วงของการลงคะแนนเสียง (Les - Irrégularités dans les Opération de Vote) เช่น ประกาศรายชื่อผู้สมัครฯ ที่ทางราชการจัดทำไว้มีขนาดไม่เท่ากัน หรือมีชื่อบุคคลอื่นแทรกเข้ามา หรือตกชื่อของผู้สมัครฯ คนหนึ่งไป, หน่วยเลือกตั้งอยู่ในที่ที่ไม่ชอบ หรือมีการย้ายที่ หรือเอามาอยู่รวมกันหลาย ๆ หน่วย, หน่วยเลือกตั้งเปิดปิดก่อนเวลาตามที่กฎหมายกำหนด, เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบไม่ อยู่ในหน่วยเลือกตั้ง, การปล่อยให้มีการลงคะแนนโดยผู้ที่ไม่มียัตรประจำตัวประชาชน, มีการเวียนเทียนกันลงคะแนนโดยบุคคลผู้หนึ่งออกเสียงเลือกตั้งมากกว่า 1 ครั้ง, การปรากฏว่าผู้ที่ เสียชีวิตไปแล้ว หรือผู้ที่สละสิทธิการลงคะแนนไปแล้วมาใช้สิทธิลงคะแนน เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่า ในกรณีที่ผู้ได้รับเลือกตั้งไม่ได้รับคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด อย่างแท้จริง (L'Elu n'a Plus la Majorité) หรือกรณีที่เกิดเหตุการณ์ซึ่งไม่สามารถควบคุมได้ (L'Impossibilité du Contrôle) เช่น เอกสารที่สำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นต้นว่า บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือบัตรเลือกตั้งหายไป ตุลาการรัฐธรรมนูญจะยกเลิก การเลือกตั้งนั้นและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ ส่วนการลงคะแนนเสียงโดยไม่ชอบ (Les - Ecart des Voix) โดยหลักแล้วไม่ว่าจะเป็นการสร้างอิทธิพลกดดัน (La Pression) การ ใช้กลอุบาย (La Manoeuvre) หรือการกระทำที่ผิดกฎหมาย (L'Irrégularité) การกระทำดังกล่าวนี้จะต้องส่งผลให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป ตุลาการรัฐธรรมนูญจึงจะถือว่า เป็นมูลเหตุในการสั่งเพิกถอนการเลือกตั้งนั้น แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าการสร้างอิทธิพลกดดัน การใช้กลอุบาย หรือการกระทำที่ผิดกฎหมายนั้น จะไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป แต่ได้ส่งผลเป็นการทำลายความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้ง (Pour Résultat de Porter Atteinte à la Sincérité du Scrutin) ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสก็ถือเป็นเหตุในการเพิกถอนการเลือกตั้งเช่นกัน

ในการพิจารณา เมื่อผู้ได้รับเลือกตั้งได้คะแนนไม่เด็ดขาดมาก ตุลาการ รัฐธรรมนูญจะคำนึงถึงการทุจริตคิดโกงดังกล่าวค่อนข้างมาก แต่ถ้าคะแนนเสียงทิ้งห่างกันมาก

ตุลาการรัฐธรรมนูญจะเน้นการพิจารณาเรื่องความบริสุทธิ์ยุติธรรม (Sincérité) มาเป็นหลักในการพิจารณาแม้ว่าจะไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป

มูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งพิจารณาตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร พ.ศ. 2522

เมื่อได้ทราบถึงกลวิธีการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งในภาพรวม รวมทั้งมูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งของต่างประเทศแล้ว ในที่นี้จะได้พิจารณาถึงการกระทำของบุคคลอันเป็นการทุจริตคดโกง ว่ามีกรณีใดบ้างที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2522 ถือเป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งเพื่อให้เพิกถอนการเลือกตั้งนั้นและจัดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ โดยจะได้แยกพิจารณาดังต่อไปนี้

1. มูลเหตุจากการกระทำของเจ้าหน้าที่

พฤติกรรมที่เป็นการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งโดยการใช้อิทธิพลจากราชการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งและเป็นการยากที่จะแก้ไข เพราะโดยตำแหน่งหน้าที่ราชการนักการเมืองและพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจและอิทธิพลเหนือข้าราชการในสังกัดกระทรวง ทบวง กรม ลามารถที่จะให้คนให้โทษแก่ข้าราชการที่อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ ความร่วมมือช่วยเหลือที่ได้รับจากข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐในการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งนั้น อาจเกิดจากความสมัครใจของตัวข้าราชการนั่นเอง เพื่อผลประโยชน์ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ราชการและเงินทอง แต่ในบางกรณีอาจเกิดขึ้นโดยไม่สมัครใจแต่เกรงกลัวอิทธิพลและการกลั่นแกล้งและความไม่แน่ใจที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงอยู่ในภาวะจำยอม

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ข้าราชการเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก การกระทำผิดทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การเวียนเทียน การยกพลขึ้นบก พลร่ม บัตรผี ฯลฯ จะเกิดขึ้นได้ยากถ้าหากไม่ได้

รับความร่วมมือจากข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ.2522 มาตรา 78 ได้บัญญัติถึงมูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งอันเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ไว้ 2 กรณีด้วยกันคือ

1.1 กรณีเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนนผู้ใดได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายดังต่อไปนี้คือ จงใจนับบัตรเลือกตั้งหรือคะแนนในการเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง หรือรวมคะแนนให้ผิดไป หรือกระทำด้วยประการใดโดยมิได้มีอำนาจกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ให้บัตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำด้วยประการใดแก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ หรืออ่านบัตรเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง หรือทำรายงานการเลือกตั้งไม่ตรงความจริง¹⁹

1.2 กรณีเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนนผู้ใดจงใจไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ หรือกระทำการอันใดเพื่อขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมาย กฎกระทรวง หรือคำสั่งของศาล อันเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามที่กฎหมายนี้บัญญัติไว้²⁰

เมื่อวิเคราะห์ดูจะเห็นได้ว่า การกระทำของเจ้าหน้าที่ที่จะเป็นมูลเหตุให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้ จะต้องเป็นการกระทำของเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนน ตามที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2522 มาตรา 51 และ 52 บัญญัติไว้เท่านั้น เพราะฉะนั้นการกระทำของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่น ๆ ที่มีได้เป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนน หรือเจ้าหน้าที่คะแนนในการเลือกตั้งนั้น แม้จะได้กระทำผิดทุจริตคดโกงในการเลือกตั้ง โดยเป็น

¹⁹พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 มาตรา 51.

²⁰พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 มาตรา 52.

การกระทำตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 51 และ 52 ก็ตาม ไม่เป็นมูลเหตุให้มีการร้องคัดค้าน การเลือกตั้งได้

นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติไว้ แต่เพียงว่า ห้ามมิให้ข้าราชการหรือนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเทศมนตรี นายกเมืองพัทยา เทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สारวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสุขาภิบาล หรือกรรมการสภาตำบล ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใด ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด สิบปี²¹ เพราะฉะนั้นการกระทำของบุคคลที่เป็นการฝ่าฝืนบทกฎหมายดังกล่าวนี้ จึงมิใช่มูล เหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ซึ่งในความเป็นจริงนั้น บุคคลที่กระทำตนเป็นหัวคะแนน ช่วยเหลือผู้สมัครคนใดเป็นพิเศษมักเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการในท้องถิ่นนั้น วิธีการหา เสียงทุจริตคดโกงโดยใช้หัวคะแนนนี้เป็นที่นิยมทำกันในปัจจุบัน และเป็นพื้นฐานสำคัญในการ ทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การซื้อเสียง การใช้อิทธิพลบังคับข่มขู่

2. มูลเหตุจากการกระทำของผู้ถูกคัดค้าน

การทุจริตคดโกงในการเลือกตั้ง นับวันจะยังมีมากขึ้นเป็นลำดับ และเกิดขึ้น ทั่วไปเมื่อมีการเลือกตั้งจนเห็นเป็นเรื่องธรรมดาและจำเป็นจะต้องกระทำ การทุจริตคดโกง ในการเลือกตั้งส่วนใหญ่แล้ว จะมีมูลเหตุมาจากการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งเอง หรือ จากบุคคลที่เป็นพรรคพวกของผู้สมัครฯ โดยความรู้เห็นยินยอมของผู้สมัครฯ

²¹ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มาตรา 15, มาตรา 84.

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ.2522 มาตรา 78 ได้บัญญัติถึงมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งจากการกระทำของผู้สมัครฯ ไว้ 3 กรณีด้วยกัน โดยการกระทำดังกล่าวนี้จะต้องเป็นการกระทำของผู้สมัครฯ ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังนี้

2.1 กรณีที่ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่แล้วว่าคุณไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเข้าสมัครรับเลือกตั้ง²²

2.2. กรณีผู้ได้รับเลือกตั้งใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินกว่าสามแสนห้าหมื่นบาท ทั้งนี้ไม่รวมค่าธรรมเนียมการสมัคร ค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ ให้รวมถึงบรรดาเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่พรรคการเมืองหรือบุคคลอื่นใดจ่าย หรือรับว่าจะจ่ายแทนหรือนำมาให้ใช้โดยไม่คิดค่าตอบแทน เพื่อประโยชน์ในการหาเสียงเลือกตั้ง ในกรณีนำทรัพย์สินมาให้ใช้ ให้คำนวณตามอัตราค่าเช่าหรือค่าตอบแทนตามปกติในท้องถิ่น²³

2.3 กรณีผู้ได้รับเลือกตั้งมิได้ยื่นรายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ถูกต้องตามความเป็นจริงต่อผู้ว่าราชการจังหวัดที่ตนสมัครรับเลือกตั้ง ภายในกำหนดสามเดือนหลังจากวันประกาศผลการเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้ได้แก่ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ได้จ่ายไปแล้ว ค่าใช้จ่ายทั้งหมดเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ยังค้างชำระ หลักฐานการจ่ายเงินดังกล่าว และหลักฐานการค้างชำระดังกล่าว ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการแสดงชื่อและที่อยู่ของผู้รับหรือเจ้าหน้าที่²⁴

กรณีตามข้อ 2.2 และ ข้อ 2.3 นี้ยังเป็นปัญหาอยู่ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในส่วนของมาตรการฟ้องคดีอาญาให้ลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ทำผิดกฎหมายว่าในทางความเป็น

²² พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 มาตรา 26.

²³ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 มาตรา 32.

²⁴ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 มาตรา 34.

จริงไม่สามารถบังคับอย่างได้ผลจริงจัง

นอกจากนี้ กรณีการให้อามิสลินจ้างแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจูงใจให้ผู้เลือกตั้งลงคะแนนหรืองดเว้นลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้ใด อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 35 ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และให้ศาลสั่งเพิกถอนการเลือกตั้งมีกำหนดสิบปี²⁵ กรณีดังกล่าวมิใช่มูลเหตุให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง²⁶ ทั้งที่วิธีการทุจริตคดีดังกล่าวนี้เป็นที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน

3. มูลเหตุจากการกระทำของผู้ใช้สิทธิ

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2522 มิได้บัญญัติถึงมูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งอันเกิดจากการกระทำผิดของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งแต่อย่างใด คงมีเพียงบทบัญญัติให้ลงโทษทางอาญาและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งแก่ผู้ใช้สิทธิที่ได้กระทำความผิดกฎหมายเท่านั้น เช่น กรณีผู้เลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งใด ให้ลงคะแนนได้เฉพาะในหน่วยเลือกตั้งนั้น ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท²⁷ กรณีการห้ามผู้เลือกตั้งเรียกรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อจะลงคะแนนหรืองดเว้นไม่ลงคะแนนเลือกตั้งแก่ผู้ใด ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี²⁸ เป็นต้น

²⁵ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มาตรา 35, มาตรา 34

²⁶ คำสั่งศาลฎีกาที่ 2181/2522, 2735/2526, 3077/2526, 3936/2529.

²⁷ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มาตรา 58, มาตรา 84.

²⁸ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มาตรา 66, มาตรา 89.

4. มูลเหตุจากการกระทำของบุคคลอื่น

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2522 มิได้บัญญัติถึงมูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งอันเกิดจากการกระทำผิดของบุคคลอื่นไว้ ดังนั้น การทุจริตคดโกงในการเลือกตั้ง ถ้าเป็นการกระทำของบุคคลอื่นที่มีผู้ใช้ผู้ได้รับเลือกตั้ง จะถือว่าผลของการเลือกตั้งเป็นไปโดยมิชอบหาได้ไม่²⁹ นอกจากมูลเหตุจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ และมูลเหตุจากการกระทำของผู้ถูกคัดค้านตามที่มาตรา 78 บัญญัติไว้เท่านั้น คงมีเพียงบทบัญญัติให้ลงโทษทางอาญาแก่บุคคลที่กระทำผิดกฎหมาย เช่น การห้ามมิให้ผู้ใดกระทำให้นับตรเลือกตั้งชำรุดหรือเสียหาย หรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำด้วยประการใดแก่นับตรเสียให้เป็นบัตรที่ใช้ได้ ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีและปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท³⁰ การห้ามมิให้ผู้ใดโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายกระทำการใดเพื่อขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้เลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้ง หรือเข้าไป ณ ที่ลงคะแนน หรือมิให้ไปถึง ณ ที่ตั้งว่านั้นภายในกำหนดเวลาที่จะลงคะแนนเลือกตั้งได้ ผู้ฝ่าฝืนต้องได้รับโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³¹ เป็นต้น

²⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 623/2514.

³⁰ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 มาตรา 74, มาตรา 84.

³¹ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 มาตรา 65, มาตรา 89.

บทวิเคราะห์เกี่ยวกับมูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้ง

โดยเหตุที่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นกระบวนการและกลไกที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติหรือบริหาร การเลือกตั้งที่ดีจะเป็นเครื่องแสดงออกถึงซึ่งเจตจำนงอันแท้จริงของประชาชน กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง และระเบียบการต่าง ๆ นั้น ล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ ควบคุมให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นการเลือกตั้งอย่างแท้จริง จึงเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งดังกล่าวมีขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ได้เสียอันสำคัญของรัฐ หรือประโยชน์สาธารณะนั่นเอง กฎหมายเหล่านี้จึงจัดเป็นกฎหมายมหาชน (Public Law) อันหมายถึง กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกับราษฎร ในฐานะที่รัฐเป็นฝ่ายปกครองราษฎร กล่าวคือในฐานะที่รัฐมีฐานะเหนือราษฎร^{๓๒} หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่ากฎหมายใดเป็นกฎหมายมหาชนมีดังต่อไปนี้^{๓๓}

(1) พิจารณาว่ากฎหมายนั้นกล่าวถึงกิจการของใคร ถ้าเป็นกิจการของรัฐ (State Affairs) คือเป็นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม เช่นเรื่องปกครองบ้านเมืองก็เป็นกฎหมายมหาชน ถ้าเป็นกิจการส่วนตัวของเอกชน ก็เป็นกฎหมายเอกชน

(2) พิจารณาว่ากฎหมายนั้นให้ใครเป็นประธานแห่งสิทธิ หรือเป็นผู้ทรงอำนาจเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าองค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ทรงอำนาจ มีอำนาจบังคับอีก

^{๓๒} หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 154.

^{๓๓} วิหุญ เครืองาม, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน", เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายมหาชน หน่วยที่ 1 - 7 (กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528), หน้า 31.

ฝ่ายหนึ่งได้ ก็เป็นกฎหมายมหาชน แต่ในกรณีกฎหมายเอกชน เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะ เห็นได้ว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ทรงสิทธิเท่ากัน คืออยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค

(3) พิจารณาว่ากฎหมายนั้นเคร่งครัดหรือไม่ หรือเปิดโอกาสให้มีการตกลงหลีกเลี่ยงได้ ถ้าเคร่งครัดหรือบังคับตายตัวทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่ (Jus Cogens) ก็เป็นกฎหมายมหาชน ถ้าผ่อนปรนยอมให้ตกลงกันได้ เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ในกฎหมายได้เป็นส่วนใหญ่ (Jus Dispositivum) ก็เป็นกฎหมายเอกชน

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่ง จัดได้ว่าเป็นกฎหมายมหาชนนี้ ได้กำหนดให้การคัดค้านการเลือกตั้งเป็นมาตรการที่สำคัญ โดยให้อำนาจศาลยุติธรรมพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีคัดค้านการเลือกตั้งหากเห็นว่าในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นมีการทุจริตคดโกงหรือเกิดข้อบกพร่องขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การเลือกตั้ง เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม และให้การเลือกตั้งเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งทั่วไป

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ ของไทยเราแต่เดิมฉบับแรก ๆ นั้น ไม่ได้บัญญัติจำกัด มูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งเอาไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยจะร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ได้เมื่อการเลือกตั้งในเขตนั้นเป็นไปโดยมิชอบโดยมิได้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือกฎกระทรวง กำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้เห็นจะเป็นเพราะได้คำนึง ถึงเหตุผลที่สำคัญคือ เพื่อคุ้มครองให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปตามเจตจำนงอันแท้จริงของประชาชน อันหมายถึงประโยชน์ได้เสียอันสำคัญของรัฐ หรือประโยชน์สาธารณะนั่นเอง สิทธิเลือกตั้งและการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นของ ประชาชนทุกคน เมื่อมีการทุจริตคดโกงหรือเกิดข้อบกพร่องขึ้นในการเลือกตั้ง ย่อมถือได้ว่า ประชาชนทุกคนเป็นผู้มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบกระเทือน จึงได้เปิดโอกาสให้ร้องคัด ค้านการเลือกตั้งได้โดยไม่จำกัดมูลเหตุในการคัดค้าน ส่วนการที่จะมีการเพิกถอนการเลือกตั้ง นั้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์การผู้พิจารณาวินิจฉัยว่า การเลือกตั้งที่มีได้เป็นไปโดยชอบนั้นสมควรที่ จะให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือไม่

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่ตรงกับในต่างประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยและมีพัฒนาการทางการเมืองที่เจริญก้าวหน้า เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ที่ยึดหลักการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีลักษณะเป็นการทั่วไป โดยตรง โดยเสรี โดยเสมอภาค และโดยลับ ซึ่งหลักเกณฑ์เหล่านี้ถือเป็นหลักเกณฑ์ของการเลือกตั้ง การกระทำที่ขัดต่อหลักเกณฑ์พื้นฐานดังกล่าวนี้ ถือเป็นมูลเหตุให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้ แต่ศาลรัฐธรรมนูญจะสั่งเพิกถอนการเลือกตั้งนั้นก็ต่อเมื่อการกระทำดังกล่าวถึงขนาดที่ทำให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป หรืออาจทำให้ผลการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป

สำหรับในประเทศอังกฤษ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยมีการทุจริต (Corrupt Practices) การกระทำที่ผิดกฎหมาย (Illegal Practices) การใช้จ่ายเงินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Illegal Payments) การจ้างโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Illegal Employments) หรือการเช่าโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Illegal - Hirings) ถือเป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้ทั้งสิ้น ส่วนการกระทำใดที่ถือเป็นความผิดประเภทไหน ก็ได้มีการบัญญัติไว้ใน The Representation of the People Act 1949 ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น เช่น การติดสินบน (Bribery) การเลี้ยงสุรา อาหารหรือจัดให้มึนเมา (Treating) ถือเป็น การทุจริต (Corrupt Practices) การที่บุคคลคนหนึ่งลงคะแนนเสียงมากกว่าหนึ่งครั้ง การปลอมตัวไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถือเป็น การกระทำผิดกฎหมาย (Illegal Practices) เป็นต้น แต่การกระทำผิดดังกล่าวนี้จะต้องส่งผลต่อการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน ศาลเลือกตั้งจึงจะสั่งเพิกถอนการเลือกตั้ง

สำหรับในประเทศฝรั่งเศส ก็ได้จำกัดมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งไว้ โดยไม่ว่าจะเป็น การทุจริตคดโกง โดย การสร้างอิทธิพลกดดัน (Pression) การใช้กลอุบาย (Manoeuvre) หรือการกระทำที่ผิดกฎหมาย (Irrégularité) โดยวิธีการต่าง ๆ กล่าวได้ว่าการกระทำใดที่ทำให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบกันโดยไม่ชอบแล้ว ในฝรั่งเศสแล้ว แต่เป็นมูลเหตุให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้ทั้งสิ้น

โดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่ามูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส ได้เปิดกว้างโดยให้โอกาสเป็นอย่างมากในการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะได้ให้ความสำคัญต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม เพื่อให้ได้บุคคลเข้าไปทำหน้าที่รับผิดชอบหรือบริหารประเทศตามเจตจำนงอันแท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและขณะเดียวกันก็ได้คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกแนวความคิดหนึ่งที่ว่าหากเปิดโอกาสให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งโดยไม่จำกัดแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้มีการร้องคัดค้านกันอย่างพร่ำเพรื่อ อันจะเป็นการสิ้นเปลืองเวลา ค่าใช้จ่าย เพราะในการเลือกตั้งครั้งหนึ่งจะต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาของเจ้าหน้าที่และของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย และอาจก่อให้เกิดการกลั่นแกล้งใส่ร้ายกันได้ง่าย และยังทำให้เป็นภาระต่อองค์กรผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีคัดค้านการเลือกตั้ง เพราะจะมีคดีพิพาทเกิดขึ้นมากมาย แนวความคิดดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ ของประเทศไทยในระยะหลัง โดยเฉพาะฉบับหลังสุดคือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2522 ซึ่งได้จำกัดมูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้งไว้เพียง 5 กรณี ตามมาตรา 78 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วคือ กรณีเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนนหรือเจ้าหน้าที่คะแนนกระทำการนับบัตรเลือกตั้งหรือนับคะแนน หรือทำรายงานการเลือกตั้งโดยไม่ชอบตามมาตรา 51, กรณีเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง กรรมการตรวจคะแนนหรือเจ้าหน้าที่คะแนน ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ กฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับ ตามมาตรา 52, กรณีผู้ได้รับการเลือกตั้งสมัครรับเลือกตั้งโดยรู้ย่อว่าตนไม่มีสิทธิ ตามมาตรา 26, กรณีผู้ได้รับการเลือกตั้งใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับการเลือกตั้งเกินกว่า 350,000 บาท ตามมาตรา 32, กรณีผู้ได้รับเลือกตั้งไม่ยื่นรายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้ถูกต้องตามความเป็นจริงภายในกำหนด ตามมาตรา 34 เท่านั้น ส่วนในกรณีอื่น ๆ เช่น กลุ่มข้าราชการประจำ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่น กระทำตนช่วยเหลือโดยอาศัยอำนาจหน้าที่โดยมิชอบหรือเป็นหัวคะแนนช่วยเหลือผู้สมัครฯ ไม่ถือเป็นมูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้ง, การให้อามิสสินจ้างหรือซื้อเสียง ก็ไม่ใช่มูลเหตุในการคัดค้านการเลือกตั้ง, การบริจาคเงินให้ชุมชนเพื่อสร้างสิ่ง

สาธารณประโยชน์ เช่น ซ่อมแซมวัด สร้างถนน โรงเรียน ฯลฯ ไม่ถือเป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง หรือ การจัดยานพาหนะรับส่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ไปลงคะแนนโดยมิชอบก็ ไม่ถือเป็นมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง ทั้ง ๆ ที่วิธีการดังกล่าวมานี้เป็นที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลและแง่มุมที่กล่าวมาทั้งหมดแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าที่จะได้มีการพิจารณาทบทวนถึงแนวความคิดเกี่ยวกับมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งโดยเห็นว่า ประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของมหาชนควรจะมาก่อน จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบกระเทือนมิใช่มีเพียงประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นเท่านั้น แต่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งประเทศ ดังจะเห็นได้จากปัญหาการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งโดยเฉพาะการซื้อเสียงที่ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ มีการใช้เงินเป็นเครื่องมือในการทุจริตคดโกงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในการเลือกตั้งครั้งหนึ่ง ๆ และมีการคิดค้นรูปแบบวิธีการทุจริตคดโกงต่าง ๆ ทุกวิถีทางเพื่อให้ตนและพรรคพวกได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรเพื่อเป็นทางไปสู่การมีตำแหน่งหน้าที่บริหารประเทศทำการทุจริตคอร์รัปชัน ถอนทุนและแสวงหาผลประโยชน์ต่อไป ซึ่งจะส่งผลร้ายกระทบต่อประชาชนทั้งประเทศมิใช่เพียงเขตใดเขตหนึ่งเท่านั้น บางทีก็เป็นที่ทราบกันดีว่าบุคคลใดที่ทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งแต่ก็ปราศจากหลักฐานและผู้เรียกร้องดำเนินการ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การคัดค้านการเลือกตั้งเป็นมาตรการที่สำคัญในการสกัดกั้นนักธุรกิจการเมืองที่ทุจริตคดโกงได้ หากมีการเปิดกว้างให้โอกาสมากขึ้นและนำมาใช้กันอย่างจริงจัง

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่า หากปล่อยให้มีการคัดค้านกันอย่างเสรีโดยไม่จำกัดมูลเหตุในการคัดค้านแล้ว อาจจะมีการคัดค้านกันอย่างพร่ำเพรื่อ ลิ่นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย อาจมีการกลั่นแกล้งใส่ร้ายกันได้ง่าย คดีร้องคัดค้านจะเพิ่มขึ้นอย่างมากมาเป็นภาระแก่ศาลยุติธรรมในการพิจารณาวินิจฉัย เพราะตามธรรมดาศาลยุติธรรมก็มีบรรทัดคติที่จะต้องพิจารณาวินิจฉัยมากมายอยู่แล้ว ปัญหาเหล่านี้ผู้เขียนเห็นว่า มีแนวทางที่จะป้องกันแก้ไขได้ดังนี้

1. ปัญหาที่ว่าหากปล่อยให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งกันอย่างเสรีโดยไม่จำกัด
 มลเหตุ ก็อาจมีการร้องคัดค้านกันอย่างพร่ำเพรื่อ หรืออาจมีการกลั่นแกล้งใส่ร้ายกันได้ง่ายนั้น
 เมื่อพิจารณาแล้วหากมีการกลั่นแกล้งใส่ร้ายกัน รวมทั้งการนำพยานเท็จมาเบิกความ ผู้กระทำ
 ผิดก็อาจถูกฟ้องให้ได้รับโทษทางอาญา นอกจากนี้ก็ยังสามารถนำวิธีการของประเทศอังกฤษมา
 ปรับใช้ได้โดยกำหนดให้มีการวางเงินประกันเมื่อมีการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง โดยกำหนดว่า
 ในเวลาที่ยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งหรือภายใน 3 วันหลังจากนั้น ผู้ยื่นคำร้องคัดค้านการ
 เลือกตั้งจะต้องวางเงินประกันจำนวน 1,000 ปอนด์ สำหรับค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ผู้ยื่นคำร้องจะ
 ต้องจ่ายให้แก่พยานหรือผู้ต้องคำร้อง³⁴ แต่วิธีการนี้อาจมีผู้โต้แย้งว่าหากกำหนดเช่นนี้จะเป็
 นการปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของคนยากจนทำให้ไม่มีโอกาสร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้ เพราะไม่มี
 เงินประกัน ในที่สุดจะไม่ค่อยมีผู้คัดค้านอันจะเป็นการขัดต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
 ในประเด็นปัญหานี้เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วน จะเชื่อมโยงไปถึงปัญหาผู้มีสิทธิคัดค้านการเลือกตั้งด้วย
 โดยหากเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ร้องคัดค้านการ
 เลือกตั้งในเขตหนึ่งเขตใดที่เขาเห็นว่ามีการทุจริตคดโกงหรือเกิดข้อบกพร่องขึ้นได้ แม้ว่าเขา
 จะไม่ได้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตนั้นก็ตาม ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้
 ผู้ที่มีความรู้ในขั้นตอนของกฎหมายร้องคัดค้านการเลือกตั้งที่มีการทุจริตคดโกงนั้นได้ อันจะเป็น
 การช่วยควบคุมดูแลการเลือกตั้งแทนบุคคลที่ด้อยโอกาสในสังคมที่ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาด
 ทุณทรัพย์ และเกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นชนบทห่างไกล
 ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มหรือคณะบุคคลต่าง ๆ ก็ควรได้รับสิทธิให้ร้องคัดค้าน
 การเลือกตั้งได้ด้วย เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษาตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่อาสาสมัครเข้ามา
 ช่วยดูแลสังเกตการเลือกตั้ง ซึ่งบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่มีความคิดบริสุทธิ์ปราศจาก
 การถูกครอบงำจากอิทธิพลต่าง ๆ และในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้นถ้าหากผู้ร้องไม่มั่นใจ
 ว่ามีการทุจริตคดโกงเกิดขึ้นในการเลือกตั้งก็จะไม่กล้าเสี่ยงที่จะร้องคัดค้านเพราะอาจถูกยึด
 เงินประกันได้ ในประเทศอังกฤษก็ไม่ได้จำกัดผู้มีสิทธิร้องคัดค้านการเลือกตั้งไว้ โดยผู้มีสิทธิ

³⁴The Representation of the People Act 1949 S.119.

ร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แก่ บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือหลายคนดังต่อไปนี้คือ³⁵

- (1) บุคคลผู้ได้ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
- (2) บุคคลผู้ยืนยันว่าตนเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งนั้น
- (3) บุคคลผู้ที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งนั้น

2. สำหรับปัญหาที่ว่าหากไม่จำกัดมูลเหตุในการร้องคัดค้านการเลือกตั้งแล้ว จะทำให้มีคดีร้องคัดค้านมาลู่ศาลมากมาย เป็นภาระแก่ศาลยุติธรรมซึ่งปกติก็มีบรรทัดที่จะต้องทำการพิจารณาวินิจฉัยมากมายอยู่แล้ว ปัญหานี้จะเกี่ยวพันไปถึงการปรับเปลี่ยนองค์กรผู้ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีคัดค้านการเลือกตั้ง โดยมีแนวความคิดที่ได้เสนอให้ม็องคอร์ที่มีความเชี่ยวชาญและรอบรู้เกี่ยวกับปัญหาการเลือกตั้ง ประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายที่เป็นกลางและได้รับการยอมรับ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีคัดค้านการเลือกตั้งโดยตรง ดังในต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Conseil Constitutionnel) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มีศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์ (Tribunal Constitutionnel Fédéral) ในประเทศอังกฤษ มีศาลเลือกตั้ง (Election Court) เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยคดีคัดค้านการเลือกตั้ง เป็นต้น รายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 6

นอกจากนี้ยังควรที่จะให้ความสำคัญต่อหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งโดยนำมาเป็นหลักปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง ดังที่ยึดถืออยู่ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สำหรับในประเทศไทยเราหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งได้มีผู้อธิบายไว้ในทางตำรา และบางกรณีก็ได้นำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ เช่นตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฯ พ.ศ. 2522 มาตรา 9 บัญญัติว่า ผู้เลือกตั้งไม่จำเป็นต้องให้ถ้อยคำว่าได้ลงคะแนนเลือกตั้งหรือไม่ หรือลงคะแนนเลือกตั้งผู้ใด หรือพรรคการเมืองใด ไม่ว่าในกรณีใด เป็นการดำเนินการตาม

³⁵The Representation of the People Act 1949, S.108 (1).

หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งในข้อที่ว่า การเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยลับ, มาตรา 56 บัญญัติว่า คณะกรรมการลงคะแนนให้ประธานกรรมการตรวจคะแนนเปิดหีบบัตรเลือกตั้งในที่เปิดเผยแสดงให้ผู้เลือกตั้งซึ่งอยู่ ณ ที่เลือกตั้งนั้นเห็นว่าเป็นหีบเปล่า และให้ปิดหีบบัตรเลือกตั้งใส่กุญแจประจำครั้งที่บรรจุแล้ว เป็นการดำเนินการตามหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งในข้อที่ว่า การเลือกตั้งจะต้องเป็นไปโดยเปิดเผย (ยกเว้นการลงคะแนนจะต้องเป็นไปโดยลับ) เป็นต้น แต่มิได้บัญญัติรับรองหลักเกณฑ์พื้นฐานนี้ไว้อย่างชัดเจนดังเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ซึ่งได้บัญญัติรับรองหลักเกณฑ์พื้นฐานนี้ไว้ในกฎหมายพื้นฐาน (Basic Law) หรือรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทกฎหมายสูงสุดของประเทศอันเป็นการแสดงถึงความสำคัญเป็นอย่างมาก และศาลรัฐธรรมนูญได้ยอมรับหลักเกณฑ์เหล่านี้โดยการกระทำที่ขัดต่อหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งถือเป็นมูลเหตุให้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งได้

ศูนย์วิทยพัธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย